

Jadwiga Waniakowa

Uniwersytet Jagielloński, Kraków

Nazwy zwierząt w nazwach roślin¹

Rośliny od zawsze otaczały człowieka i od pradawnych czasów człowiek je nazywał w celu wyodrębnienia z otaczającego świata, ponieważ były mu potrzebne jako pożywienie lub jako lekarstwa. Od najdawniejszych czasów miał też do czynienia ze zwierzętami jako częścią natury. Te dwa elementy otaczającej przyrody były mu wyjątkowo bliskie. Wiele gatunków zwierząt zostało z czasem oswojonych i udomowionych, inne były postrzegane jako groźne, niebezpieczne dla człowieka. W nazwach roślin często dochodziło do powiązania elementu zwierzęcego z roślinnym. Zjawisko to można zaobserwować, analizując najstarsze poświadczone nazwy roślin, przede wszystkim greckie i łacińskie.

Zadaniem niniejszych rozważań jest analiza formalna i klasyfikacja nazw roślin zawierających element zwierzęcy oraz charakterystyka ich budowy. Celem artykułu jest także przedstawienie motywacji semantycznej opisywanych nazw, a zatem próba odpowiedzi na pytanie, dlaczego nazwy zwierząt wystąpiły w nazwach roślin i jaką pełniły/pełnią w nich funkcję. Punktem wyjścia analizy są współczesne nazwy polskie, naukowe, potoczne i gwarowe. Są one następnie skonfrontowane (w zależności od potrzeb) z polskimi nazwami historycznymi, z nazwami słowiańskimi, nazwami pozasłowiańskimi, nazwami łacińskimi i greckimi. Takie porównanie pozwala na szerszą perspektywę opisu badanego materiału, zwraca uwagę na jego uwarunkowania kulturowe, historyczne i wreszcie etymologiczne.

Analizowane nazwy roślin podzieliłam na trzy typy ze względu na strukturę słowotwórczą: „odzwierzęce” derywaty rzeczownikowe, nazwy z określającym „odzwierzęcym” członem przymiotnikowym i nazwy zawierające element „odzwierzęcy” w złożeniu. Kolejno rozpatruję nazwy naukowe i nazwy gwarowe.

1. Polskie nazwy naukowe²

1.1. Nazwy formalnie równe nazwom zwierząt i „odzwierzęce” derywaty rzeczownikowe.

Pol. *gęsiówka alpejska*, *Arabis alpina* L. syn. *Arabis incana* Moench, *Turritis verna* Lam., niem. *Alpen-Gänsekresse*; nazwa polska jest chyba kalką nazwy

---

¹ Starłam się dobrać temat do jednego z nurtów zainteresowań Szanownej i Drogiej Jubilatki, Profesor Barbary Falińskiej, zwłaszcza pragnęłam nawiązać do monografii *Leksyka dotycząca hodowli na mapach Ogólnosłowiańskiego atlasu językowego*, Białystok 2001.

² Przykłady nazw i charakterystykę gatunków w większości czerpię z: Podbielkowski, Sudnik-Wójcikowska 2003.

niemieckiej, podobnie jak wiele innych nazw słowiańskich³ (Marzell 2000 I szp. 368), por. np. czes. *huseník* (Machek 1954), ukr. *husymeć* (Makowiecki 1936), chorw. *gušarka, guščarica* (Šugar HBI). Marzell (2000 I szp. 368) tłumaczy motywację nazwy w ten sposób, że roślinę jako bezwartościową paszę pozostawiano gęsiom⁴.

Pol. *kocanki piaskowe*, *Helichrysum arenarium* (L.) Moench; nazwa głównie polska - już Rostafiński z rękopisów średniowiecznych podaje *kocanki* i *kocenki* (Symb. I 321), postać *kocenki* notowana jeszcze w XVIII w. u Trotza 1764 i Lindego SJP; por. stczes. *kocana* (Wróbel 2004: 37). Rostafiński (Symb. I 321) sugeruje, że nazwa jest związana z tym, że roślinę tę rzekomo bardzo lubią koty, jednak w istocie określenie *kocanka* (i pokrewne) odnosi się też do innych roślin, które są wełnisto owłosione⁵ i ta kosmatość jest jego podstawą motywacyjną (Machek 1954: 240, Sławski SEJP II 310). Nazwę rekonstruuje się jako **kot-j-an-ъk-a* i jako taka jest zbudowana na morfemie leksykalnym *kot-* (szerzej o tym: Sławski SEJP II 310-311), por. Waniakowa (2012: 147).

Pol. *koniczyna biała* syn. *koniczyna rozestana*⁶, *Trifolium repens* L. syn. *Trifolium anomalum* Schrank, *Trifolium nigrescens* Schur.; nazwa typowo polska, obecna od XVI w. w postaci *konik* i *konicz* (dziś w dialektach polskich), które są derywatami od *koń*. Pierwotne znaczenie nazwy to 'roślina końska, roślina dla koni' (Boryś SEJP s. v. *koniczyna*).

Inne polskie „odzwierzęce” nazwy naukowe to na przykład⁷: *komonica zwyczajna*, *Lotus corniculatus* L. syn. *Lotus arvensis* Pers., *Lotus ambiguus* Bess.; *kozłek lekarski*, *Valeriana officinalis* L.; *kukulka szerokolistna* syn. stoplamek szerokolistny, storczyk szerokolistny, *Dactylorhiza maialis* (Rchb.) P. F. Hunt & Summerh. syn. *Orchis latifolia* L. p. p. *Orchis latifolius* L. p. p. (KLRN); *psianka słodkogórz*, *Solanum dulcamara* L.; *rdest wężownik*, *Polygonum bistorta* L.;

Nazwy tego typu są najczęściej nazwami rodzajowymi, czyli stanowią pierwszy, określany człon nazwy naukowej (jednym z wyjątków jest *rdest wężownik*, *Polygonum bistorta* L.). Nie są zbyt liczne wśród polskich naukowych nazw roślin. Zawsze w jakiś sposób nawiązują jednak do właściwości rośliny. Pod względem formalnym niekiedy są równe nazwie zwierzęcia, por. *kozłek*, *kukulka*.

1.2. Nazwy z określającym „odzwierzęcym” członem przymiotnikowym

Pol. *czarciuk smoczy*⁸ syn. *zaklęt smoczy*, *Daemonorops draco*⁹ Blume, syn. *Calamus draco* Willd., ang. *Sumatra-dragons-blood*, niem. *Drachenblut-Rotangpalme*,

³ Nazwy słowiańskie odnoszą się do wielu gatunków gęsiówki, jak gęsiówka wieżyczkowata, *Arabis glabra* (L.) Bernh., gęsiówka szorstkowłosisista, *Arabis hirsuta* (L.) Scop. (za KLRN s.v. *Arabis*) i innych.

⁴ „Als wertloses Futter den Gänsen überlassen“ (Marzell 2000 I szp. 368).

⁵ Od XVI w. nazwa *kocanka* odnosi się także do innej rośliny o kosmatych łodygach i liściach, mianowicie szaroty, *Gnaphalium* (Spólnik 1990: 80).

⁶ Tu zaliczają się oczywiście wszystkie inne gatunki koniczyny, jak *koniczyna łąkowa* syn. *koniczyna czerwona*, *Trifolium pratense* L. syn. *Trifolium purpureum* Gilib., *koniczyna białoróżowa* syn. *koniczyna szwedzka*, *Trifolium hybridum* L. syn. *Trifolium intermedium* Lapeyr., *Trifolium fistulosum* Gilib., *Trifolium bicolor* Moench i wiele innych.

⁷ Brak miejsca, aby w niniejszym krótkim szkicu analizować każdą z nazw.

⁸ Smok jest bez wątplenia zwierzęciem (baśniowym).

ros. *каламус драконовъй*; jak widać, wszystkie wymienione nazwy, począwszy od nazwy łacińskiej, zawierają przymiotnik ‘smoczy’. Niektóre z nich, jak angielska i niemiecka, mają jeszcze rzeczownik ‘krew’. Nazwy te nawiązują do specyficznej cechy gatunku, mianowicie owoce tego pnącza (rosnącego na Borneo, Jawie i Sumatrze) pokrywa zwykle soczysta i kleista, czerwona wydzielina, która dostarcza tzw. smoczej krwi, stosowanej niegdyś w lecznictwie, a dziś używanej do wyrobu proszków do zębów i barwnych werniksów. Tutaj przymiotnik *smoczy* nawiązuje do niezwykłości czerwonej wydzieliny na owocach rośliny.

Pol. *czasznia małpia* syn. *krużyca małpia*, *małpie kociołki*, *Lecythis zabucajo* Aubl., fr. *marmite de singe*, ang. *mokey pot*, *monkey pot tree*; nazwa polska najwyraźniej jest wzorowana na nazwie francuskiej lub angielskiej (nazwy z innych języków nie zawierają komponentu odzwierzęcego, por. niem. *Paradiesnussbaum*, ros. *лецимум*). Nazwa nawiązuje do dużych owoców tego rosnącego w Brazylii i Gujanie drzewa, które ma duże zdrewniałe jajowate owoce w kształcie jaja z wieczkiem, zawierające trzy kanciaste nasiona wielkości śliwki. Są one jadalne (zwane rajskimi orzechami) i smaczne. Wytłacza się z nich olej. Z pewnością w naturalnych warunkach jedzą je małpy.

Pol. *czosnek niedźwiedzi*, *Allium ursinum* L., ang. *bear's garlic*, niem. *Bärlauch*, fr. *ail des ours*, ros. *лук медвежий*. Wszystkie nazwy wywodzą się z nazwy łacińskiej, która zawiera przymiotnik ‘niedźwiedzi’. Motywacją semantyczną w tym wypadku jest chyba fakt, że roślina (o zapachu i właściwościach czosnku) w odróżnieniu od czosnku pospolitego, *Allium sativum* L., uprawnego, rośnie w lesie, siedlisku niedźwiedzi (por. Genoust 2005: 671).

Inne polskie nazwy naukowe z przymiotnikiem „odzwierzęcym” to na przykład: *glistnik jaskółcze ziele*, *Chelidonium maius* L.; *kulczyba wronie oko*, *Strychnos nuxvomica* L.; *pięciornik kurze ziele* syn. pięciornik leśny, pięciornik czteropłatkowy, *kurze ziele*, *Potentilla erecta* (L.) Raeusch. syn. *Potentilla silvestris* Neck., *Potentilla tormentilla* Neck.; *pięciornik gęsi*, *Potentilla anserina* L.; *rdest ptasi*, *Polygonum aviculare* L.; *szczawik zajęczy*, *Oxalis acetosella* L.; *pokrzyk wilcza jagoda*, *Atropa belladonna* L.; *lwia paszcza* syn. wyżlin większy, *Antirrhinum maius* L.

Przytoczone przykłady wskazują, że człon przymiotnikowy w nazwach naukowych zwykle odnosi się do gatunku. Po analizie nazw naukowych roślin pod względem występowania w nich przymiotników od nazw zwierząt można stwierdzić, że stanowią one nieliczną grupę wśród ogółu naukowych nazw roślin. Uwaga ta odnosi się nie tylko do polskich nazw naukowych, ale też do nazw z innych języków. Każdą z nazw przy analizie należy traktować indywidualnie. Element „odzwierzęcy” może wywodzić się z nazwy łacińskiej, tej dawnej, przedlinneuszowskiej, może być przejęty z nazw w innych językach, może być też (rzadziej) tworem polskim. Zawsze jednak nawiązuje w jakiś sposób do szeroko pojętych właściwości rośliny.

1.3. Nazwy zawierające element „odzwierzęcy” w złożeniu

Pol. *wężymord czarny korzeń* syn. *wężymord hiszpański*, *Scorzonera hispanica* L. syn. *Scorzonera edulis* Moench, ang. *viper's grass*. Nazwa polska utrzymuje się

⁹ Łacińskie naukowe nazwy roślin, które zawierają element „odzwierzęcy”, zapisują kursywą, nazwy łacińskie bez tego elementu, podane jedynie w celu identyfikacji gatunkowej, zapisują antykwą.

z czasów, kiedy rośliny tej (zawierającej sok mleczny, leczniczej, o jadalnym czarnym korzeniu) w medycynie ludowej używano jako odtrutki na jad zmij (Mianowska, Wiśniewski 1975: 69)¹⁰.

Pol. *kocimiętka właściwa*, *Nepeta cataria* L., ang. *catmint*, fr. *herbe aux chats, chataire*, niem. *gewöhnliche Katzenminze*, ros. *котовник мятной*. Roślina ta ma przyjemny miętowo-cytrynowy zapach, który przyciąga koty. Znalazło to odzwierciedlenie w nazwach w wielu językach, począwszy od naukowej nazwy łacińskiej. Warto zaznaczyć, że tę właściwość rośliny zauważono bardzo wcześnie, por. śląc. *menta cataria* dosł. ‘kocia mięta’.

Pol. *konitrut błotny*, *Gratiola officinalis* L., nazwa typowo polska; łączy się ona z trującymi szczególnie dla koni własnościami rośliny¹¹, które omijają ją z powodu gorzkiego smaku.

Inne polskie nazwy naukowe, które zawierają element „odzwierzęcy” w złożeniu, to na przykład: *kozibród porolistny* syn. *salsefia*, *Tragopogon porrifolius* L.; *kozieradka pospolita* syn. *koniczyna grecka*, *Trigonella foenum-graecum* L. syn. *Foenum graecum officinale* Moench; *kurzyśląd polny*, *Anagallis arvensis* L.; *wilczomlecz groszkowy* syn. *wilczomlecz lędźwianowaty*, *Euphorbia lathyris* L.

Jak widać z przedstawionych przykładów, złożenia występują w pierwszych członach nazw. Nazwy naukowe tego typu są stosunkowo rzadkie. Są odziedziczone z wcześniejszych epok, są tłumaczeniami z innych języków bądź są pochodzenia gwarowego.

2. Polskie nazwy potoczne i gwarowe¹²

2.1. Nazwy formalnie równe nazwom zwierząt i „odzwierzęce” derywaty rzeczownikowe

Pol. gw. *bocianek* (też w pl.) ‘ostróżeczka polna, *Delphinium consolida* L., syn. *Consolida regalis* Gray’. Nazwa jest metaforyczna; wiąże się z kształtem kwiatów ostróżeczki, które są zaopatrzone w długie ostrogi (por. Podbielkowski, Sudnik-Wójcikowska 2003: 337). Mogą one kojarzyć się z długim bocianim dziobem, stąd nazwa (Waniakowa 2012: 81).

Pol. gw. *gadziak*, *gadziniec*, *zmijowiec* ‘rdest wężownik, *Polygonum bistorta* L.’. Nazwa wiąże się z grubym i wężowato poskręcanym kłęczem rośliny (por. np. PZZ 154); por. czes. *hadovnik* (Rystonová 2007), por. łż. *hadżenc* (Lajnert 1954), słow. gw. *hadovec* (Kosík 1941, Machek 1954: 87), ros. gw. *змѣвикъ* (Annenkov 1878), por. Waniakowa (2012: 90).

Pol. gw. *gęsiątka*: ‘mniszek lekarski, syn.: mniszek pospolity, *Taraxacum officinale* Web.’. Jest to nazwa przenośna. Podstawą metafory byłaby tu puszystość

¹⁰ Wiedza ludowa o tych właściwościach rośliny musiała być szeroko rozpowszechniona, o czym świadczy nazwa angielska (jest to oczywiście tylko jedna z nazw angielskich).

¹¹ Roślina jest rzeczywiście trująca, ale też lecznicza (Podbielkowski, Sudnik-Wójcikowska 2003: 213).

¹² W zakresie nazw gwarowych korzystam głównie z mojej książki na temat polskich gwarowych nazw roślin, por. Waniakowa 2012.

kwiatostanów porównana do puszystości upierzenia gęsich piskląt, por. też czes. gw. (morawskie) *husí kap* (Machek 1954: 233).

Inne nazwy gwarowe należące do tej grupy, to na przykład: *żabiniec* ‘knieć błotna, *Caltha palustris* L.’; *kurzyniec* ‘światlik, *Euphrasia*’; *jastrzębiec* i *kaczyniec* ‘mniszek pospolity syn. mniszek lekarski, *Taraxacum officinale* Web.’; *żmijowiec* ‘rdest wężownik, *Polygonum bistorta* L.’; *kobylak* ‘szczaw tępolistny, *Rumex obtusifolius* L.’; *srocza* ‘ostróżeczka polna, *Delphinium consolida* L.’.

Nazw tego typu zbyt wiele w gwarach nie ma. Z reguły są to nazwy przenośne. Podstawą metafory jest tu zwykle jakieś „podobieństwo” rośliny do zwierzęcia. Chodzi tu właściwie o podobieństwo jakiejś – szeroko rozumianej - cechy rośliny do konstytutywnej cechy zwierzęcia. Na tej podstawie dochodzi do asocjacji.

2.2. Nazwy z określającym „odzwierzęcym” członem przymiotnikowym

Pol. gw. *psie języczki* ‘babka zwyczajna, *Plantago maior* L.’. Zestawienie to poświadcza Rostafiński z rękopisów średniowiecznych, ale jako określenie babki lancetowatej, *Plantago lanceolata* L. (Symb. I 306); por. czes. gw. *psi jazyček*, *psej jazejček* i wiele innych (Hladká 2000, Kosík 1941, OLA 3 m. 52, por. też Machek 1954: 218), słow. gw. *psi jazyčok*, *psi jazyček*, *psy jazyček* (Buffa 1972, Hladká 2000, OLA 3 m. 52), ukr. gw. *sobači jazyčky*¹³ (Makowiecki 1936: 279, Pastusiak 2007). Nazwa ma postać deminutywnego zestawienia w formie liczby mnogiej. Można ją łączyć z dawną nazwą łacińską babki: *cynoglossum* (podaną np. przez Marzella 2000 III szp. 805), która jest złożeniem pochodzącym z greki, por. gr. κυνόγλωσσον ‘babka’ (nazwa poświadczona u Dioskorydesa, Genaust 2005: 195), por. gr. κύων ‘pies’ i γλῶσσα ‘język’; por. też niem. *Hundetunge* (Marzell 2000 III szp. 808), zob. też Basaj, Siatkowski (2006: 286) oraz Waniakowa (2011). Forma w gwarach odziedziczona ze staropolszczyzny, gdzie stanowiła kalkę nazwy łacińskiej (por. Waniakowa 2012: 178).

Pol. gw. *psia pasza* ‘perz właściwy, *Agropyron repens* (L.) P. Beauv., syn.: *Triticum repens* L., *Elymus repens* (L.) Gould., *Elytrigia repens* (L.) Desv.’. Nazwa jest związana z faktem, że psy instynktownie wyszukują perz i chętnie go zjadają. Powodem takiego zachowania psów jest lecznicze działanie perzu w złej przemianie materii i zaburzeniach trawiennych (por. PZZ 132), por. śląc. *gramen caninum*, *canaria* notowane już u Pliniusza (Marzell 2000 I szp. 145, 150), por. łac. *canis* ‘pies’, *canārius* ‘psi’, *grāmen* ‘trawa, ziele’, por. też niem. *Hundsgras* (pośw. 1613), niem. gw. *Hunelsgras*, *Hundsweizen* (pośw. 1781). Marzell (2000 I szp. 150) uważa je za kalki łac. *Triticum caninum* ‘perz psi’ (gatunek bardzo podobny do perzu właściwego), por. Waniakowa (2012: 108).

Pol. gw. *żabie kwiatki* ‘niezapominajka, *Myosotis*’. Nazwa jest metaforyczna, jednak warto zaznaczyć, że przymiotnik *żabi* (lub inne odnoszące się do zwierząt związanych z wodą czy też derywaty od nich) zawierają często w sobie nazwy będące zestawieniami, które odnoszą się do roślin wodnych lub rosnących w pobliżu wody, aniezapominajka niewątpliwie do nich należy (por. Podbielkowski, Sudnik-Wójcikowska 2003: 315), por. np. *żabie oczy*, *żabie ślepie* oraz *żabie oczka*, *żabie*

¹³ Nazwa ukraińska babki lancetowatej.

ślepki i inne ‘niezapominajka, *Myosotis*’, *żabie oczko* ‘przetacznik ożankowy, *Veronica chamaedrys* L.’ (zob. Waniakowa 2012: 95).

Inne tego typu nazwy gwarowe to: *świńskie bagno* ‘widłak goździsty, *Lycopodium clavatum* L.’; *kozia broda* 1. ‘wiązówka błotna, *Filipendula ulmaria* (L.) Maxim.’; 2. ‘kozłek lekarski, *Valeriana officinalis* L.’; *jaskółcze gniazdo większe* ‘glistnik jaskółcze ziele, *Chelidonium maius* L.’; *prosiana włóć* ‘nawłóć pospolita, *Solidago virga-aurea* L.’; *bociani chleb* ‘drżączka średnia, *Briza media* L.’; *żabie gronka gładkie* ‘połonicznik nagi, syn.: połonicznik gładki, *Herniaria glabra* L.’; *wróble jęczyzki* ‘rdest ptasi, *Polygonum aviculare* L.’; *lwia łapa* ‘widłak goździsty, *Lycopodium clavatum* L.’; *świni pysk* ‘mniszek pospolity syn. mniszek lekarski, *Taraxacum officinale* Web.’; *kukawcze rękawice* ‘pierwiosnek lekarski syn. pierwiosnka lekarska, *Primula veris* L. syn. *Primula officinalis* (L.) Hill.’ i wiele innych.

Warto zauważyć, że większość tego typu nazw gwarowych to nazwy metaforyczne. Z drugiej strony, część z nich to zarazem dawne kalki. Jak widać, niektóre są bardzo stare, wywodzą się ze średniowiecza lub nawet ze starożytności, kontynuują zatem średniowieczne, a także greckie i łacińskie tradycje nazewnicze. Jest to świadectwo, jak w tych epokach ludzie postrzegali rośliny i na jakiej zasadzie łączyli je ze zwierzętami. Nazwy roślin z przymiotnikiem „odzwierzęcy” są bardzo liczne w gwarach. Są najpopularniejsze wśród nazw roślin związanych ze zwierzętami.

2.3. Nazwy zawierające element „odzwierzęcy” w złożeniu

Pol. gw. *kacznóżka* ‘pierwiosnek lekarski, syn. pierwiosnka lekarska, *Primula veris* L., syn. *Primula officinalis* (L.) Hill.’; żółte kwiaty pierwiosnka o długich rurkach, zebrane w silnie odgięty, jednostronny baldach mogą przypominać łapki drobiu domowego, stąd nazwa.

Pol. gw. *gadzikorzeń* ‘rdest węzownik, *Polygonum bistorta* L.’ por. słow. *hadikořen* (Buffa 1972); w tym wypadku zamiast z zestawieniem mamy do czynienia ze złożeniem o identycznych składowych jak zestawienie. Motywacją nazwy jest grube i skrócone kłącze rośliny.

Nazw tego rodzaju jest bardzo mało w gwarach. Pojawiają się sporadycznie. Także w gwarach innych języków słowiańskich są rzadkością.

Reasumując, należy stwierdzić, że w nazwach naukowych roślin nazwy zwierząt występują dużo rzadziej niż w nazwach gwarowych i historycznych. Struktura słowotwórcza nazw roślin z komponentem zwierzęcym jest dość zróżnicowana i dzieli się na trzy, dające się bez trudu wyodrębnić, typy, które tu zostały omówione. Warto podkreślić jest fakt, że wśród gwarowych nazw roślin wiążących się ze zwierzętami bardzo częste są nazwy metaforyczne. Wynika to jeszcze z greckiej i łacińskiej konwencji nazywania roślin. Wszystkie omawiane nazwy są umotywowane specyficznymi cechami gatunków, które można łączyć ze zwierzętami. Ważne jest, że każdą z nazw należy analizować indywidualnie. Wszelkie schematy są tu nieprzydatne. Nie da się zatem ogólnie określić roli elementów „odzwierzęcych” w nazwach roślin. Rola ta nie jest bynajmniej uwarunkowana typem formalnym nazwy (jej strukturą słowotwórczą). Za każdym razem związek rośliny ze zwierzęciem jest innego rodzaju. Nawet gdy nazwa polska jest tłumaczeniem nazwy obcej czy też jest odziedziczona z wcześniejszych epok, nie można w sposób całościowy ująć w niej roli elementu

„odzwierzęcego”. Funkcję tych elementów można określić w sposób ogólniejszy jedynie w nielicznych przypadkach, najczęściej przy „odzwierzęcych” członach przymiotnikowych, jak *żabi*, *koński* i *psi*, ewentualnie *wilczy*. Według Henryka Wróbla (2004: 51) – w dużej mierze słusznie – przymiotniki pochodzące od nazw zwierząt, jak *wilczy*, *koński*, *psi*, *koci* określają już w dobie prasłowiańskiej podrzędne gatunki roślin, takie, które są nieużyteczne dla człowieka – niejadalne, niesmaczne itd. W związku z tym rośliny te „pozostawia się” zwierzętom. Z pewnością jest to teza w znacznej części prawdziwa dla przymiotników *wilczy* i *psi* (przy czym deprecjacji służą także inne przymiotniki, jak np. *dziki*, *ślepy*, *głuchy* itd.), choć np. przymiotnik *psi* może być użyty dla zaznaczenia, że dana roślina jest ulubiona przez psy (por. wyżej *psia pasza*). To samo zresztą dotyczy przymiotnika *koci*. Natomiast jeśli chodzi o przymiotnik *koński*, to w grę mogą wchodzić duże rozmiary rośliny, np. wielkie liście. Jeśli idzie o przymiotnik *gęsi*, to zwykle określa on rośliny, które służą jako pokarm dla tych ptaków. Przymiotnik *kaczy* ma podobną funkcję, przy czym może także określać rośliny rosnące w pobliżu wody, podobnie jak przymiotnik *żabi*. Stąd wniosek, że właściwie za każdym razem konkretną nazwę należy rozpatrywać indywidualnie (por. Waniakowa 2012: 117-118).

Bibliografia

- Annenkov N. I., 1878, *Ботанический словарь* [...], Sanktpeterburg.
- Basaj M., Siatkowski J., 2006, *Bohemizmy w języku polskim. Słownik*, Warszawa.
- Boryś SEJP – W. Boryś, *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Kraków 2005.
- Buffa F., 1972, *Vznik a vývin slovenskej botanickej nomenklatury. K histórii slovenského odborného slovníka*, Bratislava.
- Falińska B., 2001, *Leksyka dotycząca hodowli na mapach Ogólnosłowiańskiego atlasu językowego*, Białystok.
- Genauß H., 2005, *Etymologisches Wörterbuch der botanischen Pflanzennamen*, Dritte, vollständig überarbeitete und erweiterte Ausgabe, Hamburg.
- Hladká Z., 2000, *Přenesená pojmenování rostlin v českých dialektech. K sémantickému tvoření lexikálních jednotek v nářečích*, Brno.
- KLRN – Z. Mirek, H. Piękoś-Mirkowa, A. Zajac, M. Zajac, *Flowering Plants and Pteridophytes of Poland. A Checklist. Krytyczna lista roślin naczyniowych Polski*, Kraków 2002.
- Kosík V., 1941, *Slovník lidových názvů rostlin*, Praha.
- Lajnert J., 1954, *Rostlinske mjena serbske, němske, laćanske radowane po prirodnyh systemie*, Berlin.
- Linde SJP – S. B. Linde, *Słownik języka polskiego*, t. I-VI, Warszawa 1807-1814.
- Machek V., 1954, *Česká a slovenská jména rostlin*, Praha.
- Makowiecki S., 1936, *Słownik botaniczny łacińsko-maloruski*, Kraków.
- Marzell H., 2000, *Wörterbuch der deutschen Pflanzennamen*, t. I-V, Lizenzausgabe Parkland Verlag, Fotomechanischer Nachdruck der Erstausgabe 1943-1958, Köln.
- Mianowska E., Wiśniewski J., 1975, *Sprzedawca owoców i warzyw doradza klientom*, Warszawa.
- OLA 3 - *Общеславянский лингвистический атлас*, Серия лексико-словообразовательная, выпуск 3: *Растительный мир*, red.: A. I. Padlužny et al., Minsk 2000.
- Pastusiak K., 2007, *Pogranicze polsko-białorusko-ukraińskie w świetle danych językowych i etnograficznych na podstawie nazw roślin*, Warszawa.

- Podbielkowski Z., Sudnik-Wójcikowska B., 2003, *Słownik roślin użytkowych*, wyd. VII poprawione i uzupełnione, Warszawa.
- PZZ – J. Kwaśniewska, J. Skulimowski, H. Tumiłowicz, *Poradnik zbieracza ziół*, Warszawa 1956.
- Rystonová I., 2007, *Průvodce lidovými názvy rostlin i jiných léčivých přírodnin a jejich produktů*, Praha.
- Sławski SEJP – F. Sławski, *Słownik etymologiczny języka polskiego*, t. I-V (A-Ł), Kraków 1952-1982.
- Spólnik A., 1990, *Nazwy polskich roślin do XVIII wieku*, *Prace Komisji Językoznawstwa PAN w Krakowie*, nr 58, Wrocław etc.
- Symb. – J. Rostański, *Symbola ad historiam naturalem medii aevi [...]*, t. I-II, Cracoviae MCM.
- Šugar HBI – I. Šugar, *Hrvatski biljni imenoslov. Nomenclator botanicus croaticus*, Zagreb MMVIII [2008].
- Trotz M. A., 1764, *Nowy dykcjonarz, to jest mownik polsko-niemiecko-francuski [...]*, Leipzig.
- Waniakowa J., 2011, „O pewnych słowiańskich dialektalnych nazwach babki ‘Plantago’”, *Rocznik Sławistyczny*, LX, s. 149-160.
- Waniakowa J., 2012, *Polskie gwarowe nazwy dziko rosnących roślin zielnych na tle słowiańskim. Zagadnienia ogólne*, Kraków.
- Wróbel H., 2004, *Związki staroczesko-staropolskie w terminologii botanicznej*, Kraków [przedruk z: *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Katowicach, Prace Katedry Języka Polskiego II*, Katowice 1962, s. 105-137].

Names of animals in names of plants

Summary

The aim of the article is to analyse the names of plants, i.e. to show and classify types of names that include an “animal element”, as well as provide a description of their word-forming structure. Moreover, the author examines the semantic motivation for names and endeavours to answer the question of why names of animals have appeared in the names of plants as well as identify what their role was. The point of departure is contemporary Polish, scientific, colloquial and dialect names.